

»V trenutnem geopolitičnem ozračju ni nobenega dvoma o strateški pomembnosti Ceute, Melille in tudi Gibraltarske ožine, ki je pod španskim nadzorom in je zato tudi del enačbe,« pravi Rosa Meneses. FOTO BOŠTJAN VIDEMŠEK

Tako množičen vstop ljudi v Ceuto ne bi bil mogoč brez maroškega dovoljenja

Rosa Meneses *Maroko je z dogodki v španski eksklavi pokazal svojo moč in demonstriral, da je mednarodna politična klima na njegovi strani*

Rosa Meneses je namestnica direktorja Centra za sodobne arabske študije v Madridu (Centro de Estudios Árabes Contemporáneos, Cearc). Dolga leta je bila novinarka (in urednica) španskega časnika *El Mundo*, za katerega je poročala z Bližnjega vzhoda in iz severne Afrike. Je ena najboljših poznavalk regije. Pogovarjala sva se o kompleksnih vzrokih, ki so pripeljali do velike človeške tragedije v Ceuti, španski eksklavi na severu Afrike.

BOŠTJAN VIDEMŠEK, poročevalec iz Ceute

Rosa Meneses: »Mohamed VI. namerava v zadnjem obdobju svoje vladavine rešiti vprašanje Zahodne Sahare in zagotoviti, da bo njegov sin lahko z vso silo od Španije zahteval Ceuto in Melillo.« FOTO ANDRÉS VALENTÍN-GAMAZO DE LA FUENTE/CEARC

Kaj natanko se je konec prejšnjega tedna zgodilo v Ceuti?
Prav vse kaže na to, da ni šlo za migracijsko krizo, ampak za politično. Maroške oblasti nadzirajo mejo in tako množičen vstop ljudi v Španijo brez njihovega dovoljenja ne bi bil mogoč. To potrjujejo tudi pričevanja migrantov. In tudi dejstvo, da se kaj takega ni zgodilo prvič. Leta 2021 je Maroko to metodo uporabil za izražanje nezadovoljstva ob dejstvu, da je Španija na svojem ozemlju dovolila zdravljenje Brahima Ghalija, voditelja Fronte Polisario iz Zahodne Sahare.

Tisto, kar je tokrat nenavadno, je število. Leta 2021 je v Ceuto v enem dnevu vstopilo 6000 migrantov. Tokrat več kot 60.000. In to se je zgodilo ravno v času »medenih tednov« v dvostranskih odnosih med Marokom in Španijo, ki pa niso brez napetosti. Pozicija Maroka je jasna: država pripravlja plodna tla za stopnjevanje pritiska na Španijo glede statusa španskih eksklav Ceute in Melille, ki ju v Rabatu ne priznavajo kot španski mesti, ampak kot »okupirani«.

Imajo maroške oblasti, ki so nesporno sodelovale pri organizaciji množičnega prihoda mladih ljudi v Ceuto, še kakšen drug interes?
Maroko je pokazal svojo moč in demonstriral dejstvo, da je sedanja mednarodna politična klima na njegovi strani, kar velja tudi za nekatere močne zaveznike, denimo ameriškega predsednika Donalda Trumpa. Španija je, na drugi strani, v Evropski uniji in tudi v globalnem kontekstu zaradi svojega naprednega odnosa do človekovih pravic, migracijske politike in izraelskega genocida v Palestini vse bolj izolirana.

Trenutni cilj Maroka je utrditi svoj položaj na mednarodnem prizorišču in, posledično, zahtevati, da mu Španija, dolgoročno, preda Ceuto in Melillo – zato spodbuja akcije, ki vzbujajo dvome o španski suverenosti nad mestoma. To je dolgoročna strategija, ki se bo dokončno oblikovala pod kraljem Hasanom III. Ta bo nasledil svojega očeta Mohameda VI., ki namerava v zadnjem obdobju svoje vladavine (ta traja že 26 let, op. p.) rešiti vprašanje Zahodne Sahare in zagotoviti, da bo njegov sin lahko z vso silo od Španije zahteval Ceuto in Melillo.

A zdi se, da je situacija nekako vendarle ušla izpod nadzora, saj je množični eksodus Maročanov v Ceuto mogoče interpretirati tudi kot znak zelo razširjenega notranjega nezadovoljstva in hudih socialno-ekonomskih stisk med prebivalstvom, kar se je podvojilo z močno željo po emigraciji in iskanju boljšega življenja v tujini. V očeh maroških državljanov to režima ne kaže v dobri luči.

Kako pomembno je bilo ob množičnem eksodusu mladih Maročanov v Ceuto vprašanje maroških odnosov z Alžirijo in seveda že omenjeno vprašanje Zahodne Sahare?
To je bil zelo pomemben motiv. Dogodki v Ceuti so se namreč zgodili le nekaj dni po tem, ko je predsednik španske vlade Pedro Sánchez 20. julija obiskal Alžirijo. S tem obiskom se je končalo krizno obdobje med državama, ki je trajalo vse od leta 2022, ko je Sánchez izrazil podporo maroškemu načrtu za avtonomen status Zahodne Sahare, s čimer je Španija prelomila svojo tradicionalno pozicijo, ki je bila usklajena z zahtevami Združenih narodov po priznanju pravice sahravijskega ljudstva do samoodločbe in Zahodne Sahare kot ozemlja, »ki čaka na dekolonizacijo«. Ta sprememba španskega stališča je nemudoma izzvala alžirsko reakcijo, saj sta Alžirija in Maroko strateška tekmeca na območju Magreba, Alžirija pa je ključna podpornica Fronte Polisario, ki je razglasila suverenost nad Zahodno Saharo. Alžirski interes je, da bi Zahodna Sahara, »zadnja afriška kolonija«, postala neodvisna država in ne bi bila več del Maroka (tudi kot avtonomno območje ne, op. p.).

Odkar se je Maroko pridružil abrahamovim sporazumom, se je njegovo zavezništvo z Izraelom in tudi z ZDA okrepilo.

Med diplomatsko krizo je Alžirija odpoklicala svojega veleposlanika v Španiji, zamrznila večino diplomatskih odnosov ter suspendirala veliko trgovinskih dogovorov – toda zemeljski plin je še vedno prihajal v Španijo. Od tedaj je Španija situacijo poskušala upravljati z ustvarjanjem ravnovesja med obema regionalnima rivaloma. Ko je podpirala enega, ni hotela odtujiti drugega. Čeprav Sánchezov obisk Alžirije uradno ni bil povezan z dogajanjem v Ceuti, ni prav nobenega dvoma, da so bilateralni odnosi Španije z Marokom in Alžirijo, njena migracijska politika in vprašanje Zahodne Sahare močno prepleteni.

Kakšna je bila pri očitno orkestriranem množičnem prihodu (ne le) Maročanov v Ceuto vloga geopolitike in tudi abrahamovih sporazumov? Maroko se je v zadnjih letih tesno povezal z Izraelom in tudi z ZDA, za katere je vlada Pedra Sáncheza eden najhujših trnov v peti.
Tudi v geopolitiki je vse prepleteno in medsebojno povezano. Odkar se je Maroko pridružil abrahamovim sporazumom, se je njegovo zavezništvo z Izraelom in tudi z ZDA okrepilo – tudi zaradi dobičkonosnih trgovinskih in orožarskih poslov ter dostopa do najboljše izraelske tehnologije, vključujoč varnostno-obveščevalne sisteme (denimo sistem Pegasus, s katerim je maroški dvor prisluškoval nekaterim evropskim voditeljem, op. p.). Kmalu po tem, ko se je Maroko pridružil abrahamovim sporazumom, je Donald Trump vrnil Rabatu uslugo – ZDA so decembra 2020 enostransko priznale maroško suverenost nad Zahodno Saharo. To je povzročilo preobrat v odnosu mednarodne skupnosti do Maroka in nekdanje španske kolonije, Maroko pa od začetka drugega Trumpovega mandata poskuša ta preobrat izkoristiti in status Zahodne Sahare dokončno urediti v svoj prid.

Ko se bo to zgodilo, bosta naslednja maroška cilja na mednarodnem prizorišču postala Ceuta in Melilla. Kot rečeno – maroške oblasti že postavljajo temelje. Maroška strategija se osredotoča na mednarodne centre moči in bo poskušala izsiliti pogajanja. Vse to se dogaja v času, ko je, kot sem že dejala, Maroko okrepljen s podporo Washingtona, kjer je ameriški kongres nedavno prvič podvomil o španski suverenosti nad eksklavama. V dokumentu, ki ga je kongres sprejel 15. julija, je med drugim navedeno, da sta Ceuta in Melilla mesti, »ki ju upravlja Španija, ležita pa na maroškem ozemlju«. Ob tem je v dokumentu izražena podpora »prizadevanju« zunanjega ministra Marca Rubia za spodbujanje dialoga med Rabatom in Madridom glede »prihodnjega statusa« eksklav. Tu je treba omeniti, da status Ceute in Melille v kontekstu mednarodnega prava ni negotov.

Nikakor ni naključje, da je Španija postala trn v ameriški in izraelski peti. Gre za njeno nasprotovanje genocidu v Palestini in Libanonu in prepovedi uporabe vojaških oporišč Moron in Rota za namene bombardiranja Irana. Pedro Sánchez je stalni predmet kritik Donalda Trumpa in vlade Benjamina Netanjahuja. V tem, kar se dogaja v Ceuti, je Izrael zaznal svojo priložnost, zato je svoje napade preusmeril proti Španiji. Tako je geopolitični kontekst podžgal celotno situacijo.

Ne pozabimo, da je bil Maroko prva država, ki je – leta 1786 – priznala ZDA in podpisala prvi dogovor v zgodovini ameriške diplomacije. To Trump vedno znova poudarja.

Ko se je proti Ceuti čez morje podalo več deset tisoč ljudi hkrati, je španska politika delovala šokirano. Podobno velja za špansko policijo, vojsko in, predvsem, varnostnoobveščevalne strukture. V severnem Maroku je teden dni potekala organizirana, sila transparentna in na lažnih novicah utemeljena (ne le) spletna kampanja, ki je pozivala ljudi k plavanju proti Ceuti. Mar takšnih dogodkov z dobrim obveščevalnim delom ni mogoče predvideti?
Da, jih je. Trenutno se španski mediji ukvarjajo z delovanjem španske obveščevalne agencije (Centro Nacional de Inteligencia, CNI), ki se še ni izrekla, ali je ali ni opozorila vlado, da se pripravlja množični prihod migrantov v Ceuto. Vlada se o tem do zdaj ni izrekla – sporočili so le, da »velikost dogodka ni bila znana«, s čimer se poskušajo izogniti kritikam. Ključna beseda je »velikost«. Toda danes je z vso tehnologijo mejnega nadzora in sledenjem sumljivim vsebinam na družbenih omrežjih nemogoče, da španski obveščevalci tega ne bi zaznali in opozorili oblasti, da se nekaj kuha. Še toliko bolj, ker Španija ni ravno novinka v takšnih situacijah ... To se je že dogajalo.

Španija je trenutno zelo osamljena v Evropi, ki je vse bolj v rokah skrajne desnice.

Res je, španski površni pristop k opazovanju in zaščiti tako kritične meje je presenetljiv. In to Španijo v odnosu do Maroka postavlja v šibek položaj. To ne bi bilo potrebno, saj ima Madrid za to na voljo vsa sredstva.

Kakšno je vaše mnenje o prvotnem, agresivnem odzivu Evropske unije, predvsem Italije in tudi Francije?
V Evropski uniji vidim razkol in pomanjkanje solidarnosti. Gre za enako odsotnost evropske solidarnosti, kakršni sem bila priča ob urgentnih dogodkih na Lampedusi ali na Lezbosu. Severne države članice EU bi morale za južne države članice narediti več kot le to, da od njih zahtevajo odgovornost za varovanje svojih meja. Več morajo narediti tudi za države severne Afrike in za Turčijo – ne pa, da jim le prepustijo odgovornost za upravljanje migracij.

V tem trenutku je Španija zelo osamljena v Evropi, ki je vse bolj v rokah skrajne desnice. Njene ideje se širijo, četudi ni na oblasti. Za EU bi to lahko pomenilo katastrofo. Migracije morajo biti humanitarna tema, ne pa politični alibi.

Kako bo – oziroma je že – kaos v Ceuti vplival na špansko politiko?
Njegov vpliv je že opazen. Javna podoba vlade in predvsem premiera Sáncheza je trenutno izjemno šibka. Leva vladna koalicija je zaradi pomanjkanja podpore svojih parlamentarnih partnerjev in korupcijskih škandalov znotraj Socialistične stranke (PSOE) vse bolj krhka. Skrajna desnica to izkorišča. Še posebej dogodke v Ceuti – z namenom podžiganja javne jeze proti migrantom, ki jih uporablja kot dežurne krivce. Tudi desnica (Ljudska stranka, op. p.), prav tako obremenjena s korupcijskimi škandali, je skočila na ta vlak: z namenom rušenja vlade širi sovražni govor. Vprašanje je, ali bo Sánchezova vlada zdržala do parlamentarnih volitev prihodnje leto.

Ko govoriva o geopolitiki, je del enačbe v času zaprte Hormuške ožine morda tudi Gibraltar, ki ga na obeh straneh ožine nadzira Španija, kar je tukaj in zdaj izjemnega pomena?
V trenutni geopolitični klimi ni nobenega dvoma o strateški pomembnosti Ceute, Melille in tudi Gibraltarske ožine, ki je pod španskim nadzorom in je zato tudi del enačbe. Pozornost sveta je usmerjena v ozka grla svetovne trgovine: na Hormuško ožino in ožino Bab al Mandab (na drugi strani Arabskega polotoka, pod nadzorom jemenskih hutijevcev, op. p.). Nekoč je bilo tako s Sueškim in Panamskim kanalom. V prihodnosti se bo morda v središču pozornosti znašla Malajska ožina.

Zemeljski plin v Evropo prihaja skozi Gibraltarsko ožino. Ta je strateško pomembna tudi zato, ker po morskem dnu potekajo ključni komunikacijski kabli. Je tudi izhodiščna točka za ambicije Maroka, da pristanišče v Tangieru spremeni v veliko pomorsko središče nasproti španskega pristanišča Algeciras. Gre seveda tudi za vprašanje ozemeljskih voda, kjer Ceuta in Melilla za Maroko prav tako predstavljata oviri, saj vplivata na maroško »kontinuiteto«. Nič ni naključno. Naj ponovim: če se je v času vladavine Mohameda VI. utrdila maroška pozicija glede Zahodne Sahare, bosta vprašanji Ceute in Melille ter maroške dominacije nad Gibraltarsko ožino ključna faktorja vladavine Hasana III. In vse našteto bo povzročalo trenja v odnosu s Španijo.